

Zygmunt Truskiewicz

Pojęcie, systematyka i funkcje czynności notarialnych

I. Wprowadzenie

Różnego rodzaju zwroty, terminy, definicje, pojęcia, słowa, cyfry, znaki, symbole, a nawet interpunkcja są elementami języka służącego opisywaniu stanów, zjawisk, zachowań, emocji i innych elementów materialnej i niematerialnej rzeczywistości. W obrębie prawa służą one generalnie opisywaniu pożądaných i oczekiwanych zachowań w określonych sytuacjach, wiązanych wprost lub pośrednio z oznaczonymi sankcjami, ukierunkowanymi na ich wymuszanie (egzekwowanie). Innymi słowy, służą one wyznaczaniu zakresu oddziaływania prawa na relacje (stosunki) społeczne, a tym samym na życie społeczne. Nie inaczej dzieje się i z oddziaływaniem na życie społeczne przez notariuszy, którym społeczeństwo, za pośrednictwem organów państwa, powierza oznaczone kompetencje z myślą łagodzenia ryzyka prawnego, a tym samym z myślą zwiększania bezpieczeństwa prawnego i porządku społecznego. Zakres i sposoby oddziaływania na życie społeczne przez notariuszy wyznacza prawo o notariacie, tworzone przez ustawodawcę przy współudziale doktryny i judykatury, a nawet przez aktywność uczestników zdarzeń prawnych, mających wpływ na konkretyzowanie, stosowanie lub niestosowanie określonych norm prawnych w konkretnych przypadkach. Jednym z najważniejszych pojęć, które służy opisywaniu oddziaływania na życie społeczne przez notariuszy, jest zwrot (pojęcie) „czynność notarialna”. Występuje on(o) nie tylko w języku prawniczym, ale i prawnym. Przywołajmy zatem podstawowe regulacje odnoszące się do pojęcia „czynność prawna”.

W rozporządzeniu Prezydenta RP z 27.10.1933 r. – Prawo o notariacie¹ generalnie posługiwano się terminem „czynność”, tylko w kilku miejscach użyto zwrotu „czynność notariusza” (art. 3 § 2, art. 58 § 1, art. 69 § 4, art. 123, art. 128, art. 141, art. 144 § 2). W art. 1 pr. o not. z 1933 r. postanowiono: „Notariusz jest funkcjonariuszem publicznym, powołanym do sporządzania aktów i dokumentów, którym strony obowiązane są lub pragną nadać znamię wiary publicznej, oraz do spełniania innych czynności, zleconych mu przez prawo. W art. 3 § 2 dodano, że czynność, zdziałana przez notariusza poza okręgiem sądu okręgowego, nie ma mocy czynności notarialnej”. Natomiast w art. 63 pr. o not., rozpoczynającym regulację zamieszczoną w rozdz. pt. „Czynności notarialne”, postanowiono, że „[...] notariusz wykonywa czynności, zlecone mu prawem, a w szczególności: sporządza akty notarialne, wydaje wypisy i odpisy, sporządza poświadczenia, doręcza oświadczenia stron, spisuje protokoły, protestuje weksle, czek i inne dokumenty, przyjmuje na przechowanie dokumenty, pieniądze lub papiery wartościowe”.

Ustawa z 25.05.1951 r. – Prawo o notariacie², która zastąpiła wyżej przywołane rozporządzenie z 1933 r., radykalnie zmodyfikowała ustrój notariatu, czyniąc z państwowych biur notarialnych rdzeń notariatu. W art. 1 postanowiono bowiem, że państwowe biura notarialne (nie notariusze – podkr. Z.T.) są powołane do sporządzania aktów, którym strony obowiązane są lub chcą nadać formę notarialną, do uwierzytelniania i poświadczenia dokumentów oraz do dokonywania innych czynności zleconych przez prawo. Dopiero w art. 5 § 1 przesądzono, że czynności notarialnych dokonuje notariusz, a w art. 29 wymieniono czynności dokonywane przez państwowe biura notarialne (nie przez notariusza – podkr. Z.T.), poczynając od sporządzania aktów notarialnych, skończywszy na dokonywaniu innych czynności zleconych przez prawo (zob. przyp. 24).

Relację między notariuszem a państwowym biurem notarialnym czy też indywidualną kancelarią notarialną³ odmienił art. 1 § 1 ustawy

¹ Dz.U. z 1933 r., nr 84, poz., 609 ze zm. – dalej: „pr. o not. z 1933 r.”.

² Dz.U. z 1963 r., nr 19, poz. 106 ze zm. – dalej: „pr. o not. z 1951 r.”.

³ Tym samym tego rodzaju forma organizacyjna dokonywania czynności notarialnych została w części przywrócona, jako że do chwili wejścia w życie prawa o notariacie z 1951 r. notariusze wykonywali swoją działalność tylko w ramach prowadzonych przez siebie kancelarii.